

מה מעם ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן אילו די מלכיות כנגד די ראשים, שם האחר פישון וזו ככל על שם ופשו פרשיו (חבקוק א ח), על [שם] ננסא קורטא קטוע פושכא, הוא הסובב את כל ארץ החוילה שעלה והקיף את כל ארץ ישראל דכתיב בה הוחילי לאלהים כי עור אודנו (תהלים מב ו), אשר שם הוהב אילו דברי תורה שהן נחמדים מוהב ומסו רב, וזהב הארץ ההיא טוב מלמד שאין חורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל, שם 5 הברלח ואבן שהם מקרא ומשנה ותלמוד ותוספת ואגדה, ושם הנהר השני גיחון וזו מדי שהיה המן שף עינים כנחש על שם על נחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך (בראשית ג יד), הוא הסובב את כל ארץ כוש על שם המולך מהורו ועד כוש (אסתר א א), ושם הנהר השלישי חדקל זו יוון שהיה חרה וקלה כנזירותה שהיתה אומרת לישראל כתבו על קרן שור שאין לכם

2 ילקוט דניאל כי חתק"ב: 6 ויקהל נחש סוף פט"ו, מדרש ספמ"ח: 9 לפיל נר 16 ופי"ז:

1 מה טעם [פי, מאי טעמא די, שני אב"מ | ונהר — הגן] א"ב, ונהר יוצא מעדן ו, ונהר... מעדן להשקות וגו' א", ונהר... להשקות את הגן וגו' ח, ונהר... הגן וכשם יפרד והיה לארבעה ראשים מ, ונהר... והיה לר' נהרי אין כתוב כאן אלא לר' ראשי' ד [ר] ארבע ב [ר] ארבעה פחב (כנגד — ראשים ל' מ) | 2 זה רימ' | *על שם [על ל', ל' פחאכר'ימ' | ננסא | ל' ד | קורטא] פא'כר'מ, קרטא א"ע, ל' די | קטוע [פרי, קטיע] א'כר'ימ, קיטוע ח, ל' ד | פושכא [פאער, פושכא בי (דניאל) מ, פוסקא וי, ל' ד | 8 בה] פמ, ביה דאכר, כח וי | 4 שנאמר הנחמדים מ | ו' ולא [ואין חאכמ | 6 ומשנה] פחאכ, משנה די | תלמוד כי | ותוספות פ, תוספות א', ותוספתא דת, תוספתא א'כי | ואגדות א', ואגדתא חאכ' | זה חי | 7 עינים] עמה דחאר, ל' כי | ועפר — חיך ל' | הוא — ועד כוש | וי, ל' דפחאכ | ושם — השלישין | ל' ד | 8 זה ח | יון | חרה וקלה] פא"ב, קלה וחרה ד | בנזרה י | השור |

מערן קרי ביה מדין: 1 ופשו פרשיו. הכהוב כדבר בבבל כי הנני מקים את הכשרים הגני חמר ובר איום ונורא הוא וכו' וקלו מנמרים כוסיו וכו' ופשו פרשיו, ודרש פישון לשון רש"י, ודרש אחר (ועי' במ"י לעיל צד 2 בד"ח ד"א אמונ) על שם ננסא וכו' פ"ש כ"א כלומר על שם נבוכדנצר שהיה ננס' קטן קצר טפח וכן מפרש כפי' ביר כ"יט וכ"י"א ננסא וכו' אותו נבוכדנצר נבוכד נצר) מלך בבל ננס היה קורטא בלעז קטן קטיע מקוטע פושכא ורת ארכו וורת רחבו טפח סביב (שמות כ"ה) מתרגמי' רומית פושכא (ובפי' ב"ר הגדפס איתא המאמר במקומו ופירושו מסורס בסוף הפרשה), ובערוך ע' קרס ג' גורס מאמר זה גם בו"ר, ובדפיסי המדרש נשמט המאמר כאן ובו"ר וכן השמיטו המאמר בשאר דפיסי ילקוט ברסו כ"ב ואיתא לנכון בדפי', ורבינו בחיי העתיק פישון זה מלך בבל על שם שכתוב ופשו פרשיו הוא הסובב וכו', וכשם ב"ר הובא המאמר גם במ"י צד 820, וגורס ומפרש שם ננס קורטא וקצר קטיע פושקא גובתו לא היה אלא טפח בלבד, וכן איתא שם ננסא הוא נבוכד נצר ועי"ש צד 837, והאגדה שנבוכדנצר ננס היה ננסתה במדרשים על פסוקים שונים, וכן הועתק מאמר זה בילק' דניאל בדרש הפ' ושלפ' אנשים יקים עליה (דניאל ד י"ד) וג' שם ר"א זה נבוכד נאצר ננסא קטיע (כ"ה בדפי') פושקא, וכתחומא תרומה סי' ד' דרשו הנה עפלה לא ישרה נפשו בו (חבקוק ב' ד') זה נבוכדנצר וכו' והיה מבית בעצמו ומתבייש בפני הכריות ואומר אני מלך ולא ישרה נפשו בו למח שהיה קטן כבד (בד ויין הגי' וכבד) לכך נקרא שמו נבוכדנצר ועי' תחומא מ"ב שם סי' ג', ובסדר אליהו רבה פ"א איתא אמרו עליו על נבוכדנצר הרשע אדם קצר בקומה הית כשהיה הולך ממדינה למדינה נקבצו כל בני העיר וכו' היו משחקין זה עם זה ואמרו הוה ימלך וכו' שנאמר ראיך אליך ישיגחו וגו' (ישעיה י"ד ט"ז), ובפסיקתא פויג' (ק"ב א') נקרא נבוכדנצר ננסא דבבל, וכן בפס"ר פ"א (קמ"ד א') אמר להם נבוכדנצר וכו' מסתכלים אילו כאילו וכו' הננס הוה (והועתק בילק' תהלים ר' רתפ"ד ומשם הועתק במ' תהלים מוטור קל"י שהוא מן הסמוריס שניתוספו בסוף המדרש, ועי' מ"ש פערלעס במ"ח חלק ל"ז צד 357 ועי"ע ברילל יאהרביכער ח"ב צד 210, קריס צד 864, והגהתי על שם ננסא וכו' עפי' גי' הערוך שם: 8 שעלה והקיף, בו"ר הגי' הוא הסובב וכו' זה נבוכדנצר הרשע שעלה והקיף את כל ארץ ישר' שמיחלת להכבי' הה"ר הוחילי לאלהים אשר וכו' אלו דברי תורה שנאמר הנחמדים מוהב ומסו רב (תהלים יט י"א) וזהב וכו' ואין חכמה וכו' שם הברולח וכו' מקרא משנה תלמוד הלכות ואגדות, ורבינו בחיי העתיק אלו דברי תורה שנאמר הנחמדים וכו' ואין חכמה וכו' שם וכו' ואכן בשם שם מקרא משנה ותלמוד הלכות תוספות והגדות וע"ה ואגדה"ה ח"א צד 486, והמאמר שלפנינו הועתק מדרש פטירת משה בבית"מ ח"ז צד 74 בזה"ל ארז"ל ב"ר שם האחד וכו' הוא הסובב את כל ארץ חתוילה וכו' א"ר יהושע בן לוי תוילה זו ארץ ישראל ולמה נקרא שמה תוילה מפני שמיחלת להכבי' שני הוחילי וכו' אשר שם חוהב וזו תורת שני וזהב הארץ ההיא טוב א"ר יוחנן מכאן שאין תורה כתורת א"י ואין חכמה כחכמת א"י שם הברלח וכו' שם תלמוד תורת והגדות תקופות וגמטריאות, והדרש אשר שם הוהב אילו דברי תורה וכו' ולא חכמה וכו' עי' דוגמתו בס"ש פולין ברמיו התורה ח"א פכ"ה: 6 גיחון, דורש גיחון לשון גחון זו מדי שהיה המן וכו' על שם על גחונך וכו' ובפירוש מאמרם שהיה המן שף עינים כנחש לפי הגי' שלפנינו בכ"ל כתב לי ידידי רא"ח לעף הנחש מציא לשונו המתפצל בפתח פתאום כברק ומלחך ומשפסף כה על כל סביביו וגם את ראשו ועיניו כי בה נטמן חוש המשוש ועיני הנחש אינן מתנועעות ונראות כקבועות ועליהן עולה עור דק המכסה אותן חמיר כי אין להם נעפעס והוא הולך ומתעבה עד שהוא חוזר לדקותו בעת שהנחש מפשיט עורו ומחדשו וכוונו כבאמרם שטלכות מדי לא היתה כל כך רשעה אלא המן שפסף בלשונו עד שנעשו עיניה רכות, ובגי' הספרים הגיה ביפ"ת שף ע"מ ומפרש שף מעיני חשונו עקב שהיה מכה את עם ישראל בלשונו כנחש ולפי שהיה בימי מדי קרי למדי גיחון וכו', וכן איתא בד"י במדרש אסתר שם בפתיחת כאשר יגוס וכו' ונשכו הנחש זה המן שהיה שף ע"מ כנחש וכו', וכפי' ב"ר מפרש שם עמה שנחמיר ע"ס אחשוורוש לפורענותן של ישראל וכו' ועל זה ייסר הפייט גיחון גח מבין עכסים (בקריבות לפ' וכו'), וגי' אחרת בו"ר גיחון זה מדי שהעמידה את המן הרשע שמשך עיסה כנחש על שום על גחונך תלך הוא הסובב וכו' שני מהורו וכו', ושם סוף פס"ר בדפי' וד"ו ספחת זו מדי שהעמידה המן הרשע ששך עושה כנחש על שום על גחונך וכו' וצ"ע: 7 שחיתת חרה וקלה, בו"ר פייג' תגי' שהיא חרה וקלה כנזירותה

¹⁾ vduvos.